

ARAŞTIRMA | RESEARCH

“Stajyer” Filminin İleri Yaştaki Bireylerin Yaşam Rollerindeki Değişimler Açısından İncelenmesi

Examining the Movie “The Intern” in Terms of Changing Life Roles of Older People

Habibe Bilgili¹ , Nurten Karacan Özdemir¹

Öz

Bu çalışmada, “Stajyer” filmi, ileri yaştaki bireylerin yaşam rollerindeki değişiklikler açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi kullanılmıştır. Bulgular, Super’ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Yaklaşımına dayanan gelişimsel faktörler ve emeklilikte doyumu etkileyen faktörler olmak üzere iki kategori altında incelenmiştir. Gelişimsel faktörler olarak yaşam dönemi ve yaşam alanı-rolleri alt kategorileri elde edildi. Yaşam dönemine ilişkin geri çekilme dönemine ve bu dönem içinde yaşanan mini döngüye örnekler gözlenmiştir. Bununla birlikte, yaşam alanı ve rolleri olarak; emekli, çalışan ve serbest zaman rolleri öne çıkmıştır. Emeklilikte doyumu etkileyen unsurlar ise; bireysel, işle ilgili, sosyoekonomik ve ailesel faktörler alt kategorileri altında toplanmıştır. Bu bulgular ilgili alan yazın kapsamında değerlendirildiğinde, bulguların ileri yaştaki bireylerin kariyer gelişiminin devam ettiğini desteklediği ve yaşlılara sunulacak psikolojik danışma hizmetleri ve psikolojik danışmanların eğitimleri için bir kaynak oluşturabileceği söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Yaşam rolleri, ileri yaş, emeklilikte doyum

Abstract

This study examines the movie “The Intern” in terms of changing life roles of older people. Document analysis, one of qualitative research techniques, was used in the study. The analysis included two categories; developmental factors based on Super’s life-span life-space approach and the factors related to retirement satisfaction. At developmental factors, two sub categories, life stages and theaters-life roles were obtained. Firstly, under life stages, some examples related to disengagement stage and to mini cycle which experienced in this stage were observed in the film. Besides, theaters and life roles pointed work, home, and leisure roles, mostly. The factors related to retirement satisfaction were grouped under four sub-categories; individual, job, socio-economic and family factors. When the findings were reviewed context to the literature, it was observed that the findings supported the literature regarding career development of older people and they can be used as a source to provide psychological support services to older adults as well as in counseling education.

Keywords: Changing life roles, older people, retirement satisfaction

¹ Hacettepe Üniversitesi, Ankara

✉ Habibe Bilgili, Hacettepe Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara, Turkey
habibebilgili@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 26.04.2020 | Kabul tarihi/Accepted: 31.05.2020 | Çevrimiçi yayın/Published online: 25.12.2020

GELİŞİMSEL kuramlar, kişinin yaşam boyu edindiği farklı rollere işaret ederek bunların birbiri ile etkileşim içinde olduğunu vurgular (Ginzberg ve ark. 1951, Super 1975, Super 1980). Yaşam Boyu Yaşam Alanı olarak adlandırılan Super'in (1975, 1980) Gelişimsel Kuramında, yaşam boyu süren kariyer gelişimini ve görevlerini içerecek şekilde, farklı yaşam dönemleri ve bu dönemlere özgü öne çıkabilecek yaşam rolleri tanımlanmıştır. Bu dönemler; Büyüme, Keşfetme, Yerleşme, Sürdürme ve Geri Çekilmedir. Bu gelişimsel dönemler içinde, kişinin kendini gerçekleştirme yolculuğunda ilgi, yetenek, değer ve gereksinimlerinin dışı vurumu olan çeşitli yaşam rolleri (çocuk, öğrenci, çalışan, emekli gibi) ve bu rollerin sergilendiği çeşitli yaşam alanları (ev, toplum, okul, iş yeri, emeklilik gibi) öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, ileri yaşlardaki bireylerin içinde bulunduğu gelişimsel dönem iş yaşamından çekilmeyi ve bununla ilgili rollerin azalmasını ifade eden "Geri Çekilme" Dönemi iken; öne çıkan yaşam rolü "emekli" rolü ve bu rolün sergilendiği yaşam alanı ise emekliliktir (Super 1980).

Emeklilik süreci, geleneksel bakış açısına göre, mesleki kimliğin ve çeşitli yaşam rollerinin kaybedildiği bir dönem olarak nitelendirilirken (Arpacı 2014); güncel yaklaşımlara göre bir takım zorlukları ve fırsatları barındıran ve farklılaşan yaşam rollerine uyum sağlamayı gerektiren bir gelişim dönemi olarak adlandırılmaktadır (Chen 2011). Emeklilik, yeni imkânları araştırmak, özgür olmak, dinlenmek ve iş dışındaki aktivitelere zaman ayırmak için bir fırsat olarak görülürse olumlu algılanmaktadır. Ancak, yalnızlığın, sosyal statü kaybının ve maddi güçlüklerin sebebi olarak görülürse olumsuz algılanmaktadır (Günay 2006, Hunter ve ark. 2007). Emeklilik bireylere kişisel gelişim ve eğitim için bazı fırsatlar sunsa da; bir takım finansal sorunları, sağlık sorunlarını, ruhsal ve fiziksel sorunları da beraberinde getirebilmektedir (Halleröd ve ark. 2013). Bu sebeple emeklilerin yaşam rollerindeki değişimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bu süreçteki ilişkileri, sosyal yaşamları ve işle ilgili durumları (örneğin işi bırakması ya da yeni bir işe başlaması) gibi çeşitli faktörlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Örneğin; bazı durumlarda emeklilerin çalışmaya devam ettiği, yeni projelere katıldığı ya da gönüllü işler yaptığı görülmektedir (Cook 2015).

Wang ve Shultz (2010) tarafından yapılan sistematik incelemede, ileri yaştaki bireylerin emeklilik ile birlikte yaşam doyumlarını etkileyen faktörler dörde ayrılmıştır. Bunlar: 1) Bireysel faktörler (örn., yaş, sağlık, kişilik özellikleri), 2) İşle ilgili faktörler (örn., işteki geçmişi, maddi kazanç), 3) Ailesel faktörler (örn., aile desteği, medeni hali) ve 4) Sosyo-ekonomik faktörlerdir (örn., eğitim seviyesi, ekonomik durum, sosyal güvenlik sistemi). Söz konusu faktörler incelendiğinde, emeklilik döneminin kişiye ve koşullara göre değişebilen faktörlerden etkilendiği ve karmaşık bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Emeklilik öncesi dönemde bireyin işle ilgili aktiviteleri azalırken, aileye, ev işlerine ayırdığı zaman artmakta; bu dönemde kişi, boş zaman aktivitelerini ve emekliliğini planlamaktadır (Şahin ve Selvitopu 2012). Emeklilik ile birlikte; bireylerin iş dünyası dışında bir kimlik edinmek, emekliliğe uyum sağlamak, bilgi ve becerilerini bu döneme aktarabilmek gibi görevleri bulunmaktadır (Cook 2015). Emeklilik döneminin diğer gelişim görevleri ise; fiziksel aktivitelerde bulunma, aileyle zaman geçirme (Liechty ve ark. 2017) ve eşin kaybına uyum sağlamadır (Weiss 2005). Bu çerçevede, ileri yaştaki bireyler için emeklilik öncesi dönemde, emekliliğe hazırlığın; emeklilik döneminde ise emekliliğe uyumun ön plana çıktığı görülmektedir.

Emekliliği planlama, sadece yeni hobiler edinmek değil, kişinin işi bırakmasıyla çalışan rollerinin ortadan kalkması ve bunun sonucunda değerlerindeki ve ilişkilerindeki önemli değişikliklere hazır olmakla ilgilidir (Krumboltz 1993). Bu bağlamda, emeklilik

dönemi gelişimsel açıdan sadece emeklileri değil çalışanları da ilgilendirmektedir. Örneğin, çalışanlar gelir düzeylerini dikkate alarak ne zaman emekli olacaklarını planlarlar (Post ve ark. 2013). Ayrıca, kişinin çalıştığı işe göre kendisini nasıl bir emekliliğin beklediğine yönelik inancı, işe yönelik tutumunu ve verimliliğini de etkileyebilmektedir (Chen ve ark. 2004). Kısacası, emeklilik dönemini planlamak ve ileri yaşta güvence altında olduğunu bilmek çalışmaya yönelik önemli bir motivasyon unsuru olabilmektedir. Bu bağlamda, emeklilik süreci ile birlikte ortaya çıkabilecek yaşam rollerindeki değişimler emeklilikten önceki yaşam dönemini ve buradaki rolleri de etkileyebilmektedir.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, kişiler henüz emeklilik sürecine geçmeden önce, yaşam rolleri ve yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek değişimler ve bunlara uyum sağlama konularında sunulacak gelişimsel destek programları önemli hale gelmektedir. Ancak, yurt dışında yapılan uygulamalara bakıldığında şirketler tarafından sunulan emeklilik destek programlarının yetersiz olduğu belirtilmektedir (Chen ve ark. 2004). Türkiye’de ise, bireylerin emekliliği planlarken yeterince bilgilerinin olmadığı, çevrelerinden destek alamadıkları için emekliliği planlamada güçlükler yaşadıkları ve emekliliğe hazırlık programlarına ihtiyaç duydukları görülmektedir (Günay 2006, Şahin ve Selvitopu 2012, Çakır ve ark. 2015). Bu bağlamda, Türkiye’de ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçlarının bilinmesi, buna uygun destek programlarının geliştirilmesi; kişilerin ruh sağlığını ve iyilik halini desteklemek açısından önemli bir ihtiyaçtır. Bu sebeplerle, bu çalışmada ileri yaştaki bir bireyin emeklilik süreci ile birlikte yaşamındaki ve yaşam rollerindeki değişimleri konu edinen “Stajyer” filmi incelenmiştir.

Filmler, bireysel olarak kişide güçlü bir etki bıraktığı için psikolojik danışma sürecinde etkili bir araç olarak görülmektedir (Koch ve Dollard 2000, Hebert ve Sergent 2005). Bireylerin yaşam ve meslek rollerindeki değişimi filmler aracılığıyla inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin Tosti-Kharas ve Levinson (2020) tarafından yapılan bir araştırmada “Küçülen Hayatlar” (Downsizing) (Payne 2017) filmi incelenmiş ve kişilerin yaşamlarındaki değişim, iş ve yaşam doyumu gibi unsurlarla ilişkilendirilmiştir.

Bununla birlikte, ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özelliklerini filmler aracılığıyla inceleyen çeşitli araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Chivers (2006) yaşlanan Hollywood yıldızlarını konu alan “Bebek Jane’e Ne Oldu? (What Ever Happened to Baby Jane?) (Aldrich 1962)” filmini; yaşlanmanın getirdiği fiziksel yetersizlikler bakımından incelemiştir. Benzer şekilde, Chivers (2011) “Ağaran Perde: İleri Yaş ve Sinemada Yeti Yitimi (The Silvering Screen: Old Age and Disability in Cinema)” isimli kitabında ise “Schmidt Hakkında (About Schmidt) (Payne 2002)” gibi yaşlılığı konu alan birçok filmi incelemiştir. Benzer şekilde Vickers (2007) Batı medyasında; Kuruoğlu ve Salman (2017) ise Türk sinemasında yaşlıların nasıl betimlendiğini analiz etmişlerdir. İleri yaştaki bireylerin gelişimsel özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlayabilecek bu çalışmalara bakıldığında bunların yaşlılığın sinemada ve medyadaki yansımalarına odaklandıkları ya da konuyu fiziksel gelişimle sınırlandırdıkları görülmektedir.

Bu nedenle bu çalışmanın amacı, “Stajyer” filmini, emeklilik dönemi ile birlikte öne çıkan gelişimsel özellikler ve bu dönemdeki yaşam doyumunu etkileyen unsurlar açısından incelemektir. Bu amaç için; 1) Stajyer filminde, ileri yaştaki bireylerin emeklilik ile birlikte öne çıkan gelişimsel özellikleri nelerdir? 2) Filmde, emeklilik sürecindeki yaşam doyumunu ile ilişkili unsurlar nelerdir? sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman, araştırma yapılmadan önce mevcut olan resmi kayıtlar, tarihsel dokümanları günlükler gibi belgeler veya fotoğraf ve film gibi veri kaynaklarıdır (Merriam 2013). Nitel araştırmalarda film ve video gibi dokümanlar önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Doküman analizi ise, üzerinde çalışılan konu ile ilgili bilgi içeren materyallerin incelenmesi ve analizi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2016).

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini seçilirken, öncelikle bu araştırmanın temel amacına uygun olarak ileri yaş ve emeklilikle ilgili filmler hakkında araştırma yapılmıştır. Merriam (2013), doküman analizinde uygun dokümanı bulmanın öneminden söz eder. İleri yaş döneminin gelişimsel özelliklerini en uygun yansıtan filmi seçebilmek amacıyla internetten “yaşlılıkla ilgili filmler”, “emeklilik”, “best films about old age”, “best films for seniors”, “films about retirement”, “films about retirement transactions” ve “retirement movies”, başlıklarıyla Türkçe ve İngilizce arama yapılmıştır. Çıkan sonuçlarda en çok adı geçen 25 film seçilmiştir. Daha sonra ölümden sonra hayat, yas, soygun, macera, aksiyon ve seyahat gibi konuları ele filmler listeden çıkarılmış ve kalan 7 film izlenmiştir. Bu incelemeler sonucunda; daha önceden bahsedilen filmlerden ve yaşlılığı varoluşsal bakış açısıyla inceleyen diğer filmlerden ayrılan ve de çalışmanın amacına uygun olarak ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özelliklerine yer veren “Stajyer” (The Intern) (Meyers 2015) filmi örneklem olarak belirlenmiştir. Doküman incelemesine dayanan bu çalışmada, araştırma verileri katılımcılardan toplanmamış, filmin kendisi veri kaynağı olarak ele alınmıştır. Bu sebepten araştırmamız için etik kurul onay belgesinin alınmasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Nancy Meyers’in senaristliğini ve yönetmenliğini üstlendiği “Stajyer” filmi 2015 yılı Amerikan yapımı bir filmidir (Beyazperde 2020). Filmde Ben Whittaker’ın (Robert De Niro) bir şirketin 65 yaş üstündekiler için açtığı stajyerlik programına kaydolması ve bu süreçte yaşadıklarını anlatmaktadır. Ben Whittaker, bir süredir emeklidir ve emekli yaşamına alışmaya çalışmaktadır. Kendisini iyi hissettirecek aktivitelerle meşguldür. Stajyerlik programının ilanını görünce aradığı şeyin çalışmak olduğunu fark eder. Stajyer olarak işe başlaması onun yaşamında farklı bir sayfa açar. Çalıştığı şirketin sahibi ve patronu genç kadın Jules Ostin (Anne Hathaway) ile kurduğu dostluk her ikisinin de hayatını değiştirir. Şirkette yeni ilişkiler kurar, bilgi ve becerilerini genç iş arkadaşlarına aktarır. Kısacası film, Ben Whittaker’ın stajyerlik deneyiminden yola çıkarak ileri yaştaki emekli birinin yaşamının nasıl olabileceğini anlatmaktadır.

İstatistiksel analiz

Bu çalışmanın verilerinin analizinde, betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve kavramsal çerçevenin önceden açık bir biçimde belirlendiği çalışmalarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek 2016). Bu çalışmada, ileri yaş döneminin özellikleri ile ilgili literatür incelenmiş, literatüre dayanan bir kategori çerçevesi oluşturulmuş ve bu çerçeveye göre filmde görülen unsurlar analiz edilmiştir. Filmde görülen unsurlar frekanslarla birlikte bulgular başlığında sunulmuştur.

Betimsel analizin yapılırken analiz birimi olarak filmde gözlemlenen her bir durum bir birim olarak alınmıştır. Her bir gözlem bir frekans olarak belirlenmiştir. Örneğin geri çekilme alt kategorisinde Ben'in geri çekilme döneminde olduğunun anlaşıldığına ilişkin gözlemler kaydedilerek toplamda iki gözleme yani iki frekansa ulaşılmıştır. Frekansların sayısı, kategori, alt kategori ve kodların altında kaç tane gözlem bulgusu olduğuna göre belirlenmiştir. İzlenen sahnelerde, davranışlara, diyaloglara ve olaylara dikkat edilmiş, hangi konunun geçtiği düşünülmüştür. Araştırmacılar ne gözlemlediklerini kendi yorumlarını karıştırmadan birkaç cümle ile ifade etmiş, daha sonra ifadeyi uygun olan kategori ve kodların altına kaydetmişlerdir. Kısacası, filmde görülen her bir sahnenin hangi kod ve kategoriyle ilişkili olabileceğine odaklanılmıştır.

Betimsel analiz sürecinde Yıldırım ve Şimşek'in (2016) önerdiği; (a) analiz için çerçeve ve oluşturma, (b) çerçeveye göre verileri işleme, (c) Bulguların tanımlanması ve (d) bulguların yorumlanması aşamaları izlenmiştir. İlk olarak, veri analizi sürecinde kullanılmak üzere, Super'in Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı (1975, 1980) ve ileri yaş döneminin gelişimsel özellikleri ile ilgili alanyazın (örn., Hunter ve ark. 2007, Wang ve Shultz 2010, Pettican ve Prior 2011) çerçevesinde kategorileri, alt kategorileri ve kodları içerecek şekilde bir kod şeması yani bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından, ikinci aşamada her iki araştırmacı ayrı ayrı filmi izleyerek kodlama yapmışlardır. Bu aşamada listede yeni kodlar eklenmiş, veriye uygun olmayan kodlar listeden çıkarılmış, kategoriler düzenlenmiştir. Gözlemlenen durumlar filmde doğrudan alıntılar yapılarak kaydedilmiştir. Bu aşamada araştırmacılar bir araya gelerek kodlar ve kategorilerin birbiriyle örtüşüp örtüşmediğini incelemiş ve kategorilere son halini vermişlerdir. Üçüncü aşama olan bulguların tanımlanması aşamasında, araştırmacılar, ortaya çıkan kategorileri bulgular başlığında açıklamış, filmde gözlemlenen unsurları betimlemişlerdir. Sonra aşama olan bulguların yorumlanmasında ise araştırmacılar tartışma kısmında ulaştıkları bulguları ilgili alanyazın ile ilişkilendirerek yorumlamışlardır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Nitel araştırmadaki geçerlik tanımı, inanırlığı, aktarılabirliği ve doğruluğu sağlayan bir güç anlamına gelir(Creswell 2013).

Bu çalışmada ise dört geçerlik stratejisinden yararlanılmıştır. İlki, alternatif açıklamaların yapılması anlamına gelen analiz sırasında mevcut kategorileri ve kodları destekleyen bulguların yanında yeni kategorileri ve kodları işaret eden bulguların da incelenmesidir (Creswell 2013). Araştırmalarda alternatif açıklamaların olması araştırmanın inanırlığını artırmaktadır (Creswell 2013, Patton 2014). Bu nedenlerle, bu çalışmada filmin analizi yapılırken kodlama süreci yalnızca Super'ın yaklaşımı ile sınırlandırılmamış genel olarak ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özelliklerini kapsayan kodlar da belirlenmiştir. Böylece, bulgularda Super'ın yaklaşımında yer alan kavramlara uygun olan örneklerin yanında emeklilikte doyumunu etkileyen unsurlara da örnekler yer verilmiştir. İkinci olarak zengin, yoğun betimlemeler geçerlik stratejisi olarak kullanılmıştır. Nitel çalışmalarda temalar alıntılarla detaylı bir şekilde betimlenir. Bu sayede bulguların başka çalışmalara aktarılabirliği için gereken veriler sağlanır (Creswell 2013, Merriam 2013). Bu çalışmanın bulgular kısmında filmde alıntılar yapılarak kategoriler ve kodlar olabildiğince açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak araştırmacı rolü açıklanarak geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmacının çalışılan gruba veya konuya ilişkin ön yargularını, geçmiş deneyimlerini, tutumlarını varsa eğilimlerini açıklaması önemlidir(Creswell 2013, Merriam 2013).

Verilerin analizi ve yorumlanmasını etkileyebilecek, kişisel ve mesleki durumların belirlenmesi araştırmacının inanırlığını artırmaktadır (Patton 2014). Bu çalışmada araştırmacı rolü ile çalışma sürecinde etkili olabilecek araştırmacıların deneyimleri, çalışmadaki motivasyonu ve mesleki kimliği açıklanmıştır. Böylece okuyucuya araştırmacılar hakkında bilgi verilerek çalışmanın bulgularına yansımış olabilecek kişisel ve mesleki deneyimler hakkında açıklama yapılmıştır.

Bu çalışmadaki ilk araştırmacı, lisans ve yüksek lisansını psikolojik danışma ve rehberlik alanında tamamlamış, doktora eğitimlerini de aynı alanda devam ettirmektedir. Yüksek lisans tezinde nitel araştırma yöntemlerinden etnografik araştırma desenini kullanmıştır. Araştırmacı, üniversitede lisans düzeyinde Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışma teori ve uygulama derslerinin yürütülmesine yardım etmektedir. Bu çalışmadaki ikinci araştırmacı ise, doktora tezini ve yurt dışında yaptığı doktora sonrası araştırma sürecini kariyer danışmanlığı alanında tamamlamış, bu alanda ulusal ve uluslararası araştırmaları, proje çalışmaları, kitap bölümleri bulunmaktadır. Kariyer psikolojik danışmanlığı alanıyla ilgili lisans ve yüksek lisans dersi vermektedir. Bu çalışmada her iki araştırmacının motivasyon kaynaklarını oluşturan unsurlar; filmlere yönelik ilgileri, ileri yaştaki bireylerin gelişimlerini inceleme ve araştırmaya yönelik merakları ve kariyer psikolojik danışmanlığı alanında çalışma istekleridir.

Son olarak, araştırmacının güvenilirliğini sağlamak için odaklanılan konu ise gözleme bağlı güvenirliliktir. Merriam (2013) nitel araştırmalarda aynı zaman diliminde birden fazla araştırmacının araştırma verilerini aynı biçimde ölçmesini gözleme bağlı güvenirlilik olarak tanımlamaktadır. Güvenirliliği sağlamak için, iki araştırmacı filmi ayrı ayrı izlemiş ve daha önce bahsedilen kodlama şemasını kullanarak veri analizi sürecini yürütmüş, son olarak bir araya gelerek kategori ve kodlara son halini vermişlerdir.

Bulgular

Betimsel analizi sonucunda, ileri yaştaki bireylerin emeklilik ile birlikte öne çıkan gelişimsel özellikleri, ihtiyaçları ve emeklilik doyumları ile ilgili kategori, alt kategori ve kodlara ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Filmde gözlemlenen durumlar; gelişimsel faktörler ($f=33$, %19.30) ve emeklilikte doyum ile ilişkili faktörler ($f=138$, %80.70) olarak iki kategori altında yer almıştır. Elde edilen kategoriler, alt kategoriler, kodlar ve bunlara ilişkin frekanslar Tablo 1’de görülmektedir.

Gelişimsel faktörler

Gelişimsel faktörler ($f=33$, %19.30) kategorisi altında filmde gözlemlenen, Super’ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı kuramında yer alan Yaşam Dönemi ($f=6$, %3.51) ve Yaşam Alanı ve Rollerini ($f=27$, %15.79) olmak üzere iki alt kategori ortaya çıkmıştır.

Yaşam dönemi

Bu alt kategori altında, Geri çekilme ($f=2$) ve Mini döngü ($f=4$) kodları gözlemlenmiştir. İlk olarak, filmin kahramanı Ben’in “emekli oldum” şeklindeki ifadesinde de görüldüğü gibi, Super’ın (1984) yaklaşımında yer alan yaşam dönemlerinden emekliliği ifade eden Geri Çekilme öne çıkmıştır. Bunu, Super tarafından her hangi bir yaşam döneminin altında görülebilecek ve mini döngü olarak ifade edilen diğer bir kod izlemiştir. Mini döngüye örnekler; Ben’in emeklilik sürecinde yeniden iş araması, emekliler için stajyerlik ilanını görmesi ve başvurması, stajyer olarak bir işe yerleşmesidir.

Tablo 1. Kategori, alt kategori ve kodlara ilişkin frekanslar

Kategori	Alt Kategori	Kod	f
Gelişimsel Faktörler			
	Yaşam Dönemi		6
		Geri Çekilme	2
		Mini döngü	4
	Yaşam Alanı ve Roller		27
		İş Ortamı	14
		Çalışan	11
		Emekli	3
		Ev	9
		Eş	4
		Ev İşleri	3
		Ebeveyn	2
		Toplum	4
		Serbest Zaman	4
	Toplam		33
Emeklilikte Doyum ile İlişkili Unsurlar			
	Bireysel Faktörler		81
		Kişisel nitelikler	73
		Yaş	2
		Sağlık	5
		Kişilik özellikleri	40
		İlgiler	2
		Yetenekler	3
		Değerler	5
		Beceriler	5
		İhtiyaçlar	11
		Emekliliği Algılayış Biçimi	8
	İşle İlgili Faktörler		40
		İş Yaşamına Dönme	23
		Deneyimleri Paylaşma	9
		Yeni Arkadaşlıklar	8
		Başarı	6
		İş Yaşamında Sorunlar	17
		Yenilikler	10
		Önyargıya Maruz Kalma	7
	Sosyo-Ekonomik Faktörler		14
		Eğitim	1
		Maddi Durum	1
		Yaşanılan Yer	1
		Emeklilikteki Meşguliyetler	11
		Hobiler	5
		Part Time İşler	3
		Sosyal Aktiviteler	3
	Ailesel Faktörler		3
		Aile Desteğinin Eksikliği	1
		Eşin Kaybı	2
	Toplam		138
Toplam			171

İşte ilerlemesi ve sürdürme evresine örnekler ise önce patronu tarafından ihmal edilen yaşlı bir stajyerken, yeni görevler almaya istekli olması, patronun şoförlüğünü yapmaya başlaması ve sonra da onun danışmanı olması gibi aşamalar geçirmesidir. Son olarak tekrar emekliliğe dönmesi evresi de gözlenmiştir.

Yaşam alanı ve rolleri

Bu alt kategori altında, Super'in tanımladığı yaşam alanlarından İş ortamı (f=14), Ev (f=9) ve Toplum (f=4) kodları öne çıkmıştır.

İş ortamı

Bu kod altında, Super'in Gelişimsel Kuramına göre Çalışan (f= 11) ve Emekli (f=3) yaşam rolleri gözlemlenmiştir. Ben'in emekli olmadan önce telefon rehberi yapan bir şirkette çalışan rolü varken stajyer olarak işe başlaması çalışan rolünü yeniden sergilediğini göstermektedir. Bununla birlikte Ben'in stajyerlik için başvuru videosu çekerken "Ömrüm boyunca şirket adamı olduğumu bilmenizi istiyorum." demesi ve işe başlayacağı gün evrak çantasına bakıp "Aksiyona devam, Tanrıya şükür." demesi bu rolünü benimsediğine işaret etmektedir. Şirkette sürekli kendine işler bulması, örneğin evrak dağıtan kıza yardım etmesi, gençlere danışmanlık yapması, ortalıktaki dağınıklıkları kimse ondan istememesi rağmen kendisi görüp toparlaması, patrona şoförlük yapması çalışan rolüne örnektir. Emeklilik rolü ise filmde Ben'in de her ortamda sıklıkla dile getirdiği bir roldür.

Ev

Bu kod altında, Eş (f=4), Ev işleri (f=3) ve Ebeveyn (f=2) yaşam rolleri gözlemlenmiştir. İlk olarak eş rolüne ilişkin, Ben'in eşinin ölmüş olması yaşamında bu role ayırdığı zamanın azaldığını göstermektedir. Bu, Ben'in "Ben emekli oldum ve karım vefat etti. Tahmin edebileceğiniz gibi baya boş vaktim oluyor." ifadelerinde görülmektedir. Öte yandan, filmin ilerleyen sahnelerinde şirkette tanıştığı Fiona ile romantik bir ilişkiye başlaması sonucu bu rolün yaşamında yeniden yer kaplamaya başladığı söylenebilir. Ev işleri rolü Ben'in yaşamında gözlemlenen bir diğer yaşam rolü olmuştur. Örneğin, iş arkadaşı Davis onun evinde kaldığında yatak odasını görünce "Yatağını kırlentlerle süslemen çok hoşuma gitti" demesi ve evdeki düzeni görünce şaşırması sonucu, Ben'in "Çok uzun süredir evliydim." diye yanıt vermesi evdeki düzeni sürdürdüğünü göstermektedir. Son olarak, Ebeveyn rolü "Bu günlerde yaptığım tek seyahat, San Diego'ya gidip, oğlumu ve ailesini görmek." cümlesinde öne çıkmaktadır.

Toplum

Bu kod altında, Serbest zaman (f=4) yaşam rolü gözlemlenmiştir. Ben'in bir grupla parkta egzersiz yapması, yoga yapması, yemek yapmayı öğrenmesi gibi diğer serbest zaman etkinlikleri buna örnek verilebilir.

Emeklilikte doyum ile ilişkili unsurlar

Emeklilikte doyum ile ilişkili unsurlar kategorisi altında, en sık görüldenden en az görülene doğru; Bireysel faktörler (f=81, %47.37), İşle ilgili faktörler (f=40, %23.39), Sosyo-ekonomik faktörler (f=14, %8.19) ve Ailesel faktörler (f=3, %1.75) alt kategorileri yer almıştır.

Bireysel faktörler

Bu alt kategori altında, sırasıyla, Kişisel nitelikler (f=73) ve Emekliliği algılayış biçimi (f=8) kodları gözlenmiştir.

Kişisel nitelikler

Bu kod altında, Yaş (f=2), Sağlık (f=5), Kişilik özellikleri (f=40), İlgiler (f=2), Yetenekler (f=3), Değerler (f=5), Beceriler (f=5) ve İhtiyaçlar (f=11) yer almıştır.

Yaş: İlk olarak, Ben kendini tanıtırken yaşının 70 olduğunu söylemiş, ayrıca iş mülakatında “Kendini 10 yıl sonra nerede görüyorsun?” diye sorduklarında, “80 olduğumda mı?” diye cevaplamıştır.

Sağlık: Mülakat için şirkete gittiğinde bekleme salonundaki diğer adaylarla karşılaştığında sağlık durumu öne çıkmaktadır. Adaylardan birinin elinde bastonu varken, bir diğeri oksijen tüpü ile gelmiştir. Ben ise yetmiş yaşında olmasına rağmen, oldukça genç ve zinde olduğu görülmektedir.

Kişilik özellikleri: Yardımsever ve duyarlı, destekleyici, çalışkan, yeniliklere açık ve disiplinli olduğu düşünülmektedir. Kişiliği, özellikle stajyerlik programına başladığında diğer çalışanlarla kurduğu etkileşimlerde öne çıkmaktadır. Yardımsever ve duyarlı yönü, şirketin sahibi Jules’in yorulduğunu ve yemek yemeği ihmal ettiğini fark edip ona yemek alması ve kızını okula bırakması, genç iş arkadaşı Davis’in evsiz kalması üzerine kendi evini açması gibi örneklerde ön plana çıkmaktadır. Destekleyici yönü, Jules’un şirketi bir başka yöneticiye devretmemesi için onun yanında durması, yapabileceğine yönelik inancını pekiştirmesi ve genç iş arkadaşlarının deneyimsizlikten kaynaklı açıklarını sessizce kapatması örneklerinde görülmektedir. Çalışkanlığı stajyer olarak birçok görevi üstlenmesi, yeni sorumluluklar alması, kendine verilmeyen görevleri bile herhangi bir ödüllendirme beklemeden gerçekleştirmesi şeklinde öne çıkmaktadır. Yeniliklere açık yönü, daha önce hiçbir tecrübesi olmamasına rağmen stajyerlik ilanı için kendini tanıtan video çekmesi, iş mülakatında “Teknoloji işini öğrenmem biraz uzun sürebilir. Ama sıkıntı yok, öğrenmeye can atıyorum.” diyerek kendini geliştirmeye açık olduğunu ifade etmesi ile görülmektedir. Son olarak, disiplinli yönü ise her akşam belirli bir saatte yatması, sabah erkenden kalkması, her gün işe giderken takım elbise giymesi, tıraş olması gibi örneklerde öne çıkmaktadır.

İlgiler: Stajyerlik pozisyonu için verilen ilanda, “organizasyon içeren konulara ve e-ticarete ilgi duyan” ifadesini okuduğunda bu pozisyona uygun olduğunu düşünmesi ile görülmektedir.

Yetenekler: İş başvuru sürecinde “yazılı bir özgeçmiş hazırlamak yerine bir video hazırlaması ve bunu youtube ya da videom gibi bir alana yüklemesi” gerektiğini okuduğunda “bu benimdir” demesinde yeteneklerine olan inancı görülmektedir. Kendini tanıtırken insanlarla olan iletişimi sevdiğini söylemesi, “ömrüm boyunca şirket adamı oldum” demesi organizasyon ve yönetim gibi yeteneklerini göstermektedir.

Değerler: “Sadık, güvenilir ve kriz durumunda işinize yarayacak biriyim”, “patron çıkmadan çıkmam” diyerek mesai bittiği halde işte kalması, “insanlarla olan iletişimi, heyecanı, meydan okumayı istiyorum” sözlerinde görülmektedir. Ayrıca, ona patronun odasında ne konuşulduğu sorulduğunda kulaklarını çok iyi duymaz gibi bir ifade ile dedikodu yapmaması da yine sahip olduğu değerlere işaret etmektedir.

Beceriler: İletişim, arabuluculuk, organizasyonel beceriler gibi alanlarda görülmektedir. Örneğin, patronu Jules, sekreteri Betty’nin işlerini ona devredince, bu duruma alınan Betty’e, “Burada birçok şeyi doğru yaptığımı düşünüyorum. Deneme amaçlı sana yardım etmeme ne dersin? Bu endişe dağının altından çıktın mı omuzlarından büyük bir yük kalkacak.” diyerek ikna etmesinde iletişim becerileri görülmektedir.

İhtiyaçlar: Kendini işe yarar hissetmesine “sanırım bir yerde bana ihtiyacın olmasını istiyorum” demesi; yaşamda bir anlam ve amaç bulmasına “Beni yanlış anlamayın, mut-

suz bir insan değilim. Tam tersine, hayatımda doldurulması gereken bir boşluğun olduğunu biliyorum.” sözleri ve aidiyet ihtiyacına, stajyerlik için girdiği iş yerinin yenilenerek e-ticaret yapan bir şirkete dönmesi ve kendisinin de tekrar burada çalışıyor olması ile ilgili “Evimdeymiş gibi hissediyorum. Yeniden düzenlenmiş ama ev işte.” demesi örnek olarak gösterilebilir.

Emekliliği algılayış biçimi

Bireysel faktörler altındaki bir diğer kod emekliliği algılayışı (f=8) olarak gözlenmiştir. Ben’in ilk başlarda emeklilikte boş vaktinin olmasından hoşlandığı ancak daha sonra emekliliği anlamsız bulduğu, amacı olmadığı için sıkıldığı, artık doyum alamadığı ve çalışmak istediği görülmektedir. Bu durumu özellikle işe başvururken anlatmış ve anlattıkları herkesi etkilediği için işe kabul edilmiştir. “Emekliliğe gelirsek benim için yaratıcılıkta süregelen amaçsızca bir çalışma. Kabul ediyorum ilk başlarda tuhaflığından haz alıyordum. Okulu asıyormuşum gibi hissediyordum... Sorun şuydu ki, nereye gidersem gideyim en nihayetinde eve geldiğimde kimsenin olmayışı insanın kafasına dank ediyor.” demiştir. Bununla birlikte “Bir yerlerde müzisyenlerin emekli olmadığını, içlerindeki müzik bittiğinde durduklarını okudum. Benim için hala müzik var, o konuda kendime çok güveniyorum.” sözleriyle emekliliği bir son olarak görmediğini ve çalışmaya hazır olduğunu belirtmiştir.

İşle ilgili faktörler

Bu alt kategori altında, İş yaşamına dönme (f=23) ve İş yaşamında sorunlar (f=17) kodları gözlenmiştir.

İş yaşamına dönme

Bu kod, Deneyimleri paylaşma (f=9), Yeni arkadaşlıklar (f=8), ve Başarı (f=6) gibi iş yaşamına dönmenin katkılarını içermiştir.

Deneyimleri paylaşma: Bu durum, yetmiş yaşında bir stajyer olarak Ben’in, yeni işi aracılığıyla iletişim, iş, ilişkiler ve evlilik gibi konularda deneyimlerini gençlere aktarmasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, şirketteki gençlerden biri kız arkadaşıyla sorun yaşamaktadır ve “Sen yaşlısın. Bu konuları biliyorsun. Bayağı şey yaşadın.” diyerek Ben’den yardım istemiştir. Ben, verdiği tavsiyenin işe yaradığını öğrendiğinde “Stajyer için iyi bir gün.” diyerek bu durumdan memnuniyetini ifade etmiştir.

Yeni arkadaşlıklar: İş yaşamının bir diğer katkısı işe başlamasıyla birlikte Ben’in arkadaş çevresinin değişmesidir. Patronu Jules, Fiona (kız arkadaşı) ve şirketteki üç gençle arkadaş olmuştur. Jules’ı işe bırakırken onun eşiyile tanışması, onlarla kahvaltı yapması, kızını okula bırakması değişen çevresine örnek oluşturmaktadır. Ayrıca, Jules’in onun için “stajyer ve en iyi arkadaş” demesi de aralarındaki bu durumu örnekleemektedir.

Başarı: İş yaşamına dönmesi ile başlayan başarılarını içermektedir. Bu bağlamda, ilk olarak, pek çok adayın arasından sıyrılarak stajyerlik programına kabul edilmiştir. Kendisine mülakatlarının çok iyi olduğu ve çektiği videonun çok güzel olduğu söylenerek işe alınmaktadır. Çalışmaya başladığında ise, ilk başlarda kendisine iş verilmesini beklerken daha sonra ek sorumluluklar alarak başarı duygusunu yaşamaya başladığı görülmektedir. Örneğin, şirkette ortak kullanılan ve ıvır zıvırlarla dolu bir masayı bir gün işe erken gidip temizleyince bütün çalışanlar onu alkışlıyor ve şirkette iyi bir şey olduğunda yapıldığı gibi onun için zili çalıyorlar. Bunun üzerine Jules’in ve iş arkadaşlarının Ben’e bakış açısının değiştiği ve ona farklı görevler verildiği görülmektedir. Örneğin, Ben’in daha fazla iş yükünü halledebileceği söylenerek ona patronun sekreteri yanında masa veriliyor. Daha sonra Jules, ondan, şirketin satın alma dosyalarını incelemesini istiyor. Ben, kısa bir süre-

de reklam stratejilerindeki ve yatırımlarındaki yanlışları bulup söylüyor. Bu durum, onun çalışkanlığı ve başarılarıyla şirkette yavaş yavaş ilerlediğine örnek oluşturmaktadır.

İş yaşamında sorunlar

Emeklilik döneminde deneyimlenen yeni işe yönelik öne çıkan bu kod, Yenilikler (f=10), ve Önyargılara maruz kalma (f=7) gibi, emeklilik sürecindeki doyum ile ilişkili olabilecek iş yaşamına yeniden dönmenin getirdiği zorlukları içermektedir.

Yenilikler: Ben'in emekli olduğu dönem ile stajyer olarak işe döndüğü dönem arasında iş yaşamında değişen durumları içermektedir. Örneğin, Ben, telefon rehberleri satan bir firmadan emekli olmuştur. Şirkette biri ona "Hala telefon defterleri yapıyorlar mı? Herkes numaraları internetten öğrenmiyor mu?" diye sormuştur. Ben de, "Sanırım öyle ama internetten önce numaraları böyle alıyorlardı." demiştir. Bu durum onun önceki çalıştığı işin artık işlevinin olmadığını göstermektedir. Bir başka örnekte, ilk işe başladığı gün onunla birlikte işe alınan genç bir stajyer masasına tablet, harici bellek, USB, kulaklık ve akıllı telefon koyuyor. Ben ise, eski model bir telefon, deri evrak çantasından çıkarıldığı kalem kutusu, hesap makinesi, gözlük ve saat koyuyor. Bilgisayarın nereden açılacağını bulamıyor, birinden yardım alıyor. Ben'in çalıştığı işin internetten satışa dayalı olması, çevrimiçi hizmet vermesi, bilgisayar kullanımını gerektirmesi ve ofis yerine ortak alanlarda çalışılması iş yaşamındaki yeniliklere örnektir. Başka bir örnek ise arkadaşıyla yeni işi hakkında konuşurken "Dünya şartları değişti, fırsatını bulunca atladım." demesidir. Ancak bu yeniliklerin onun için zorlayıcı ve engelleyici olmaktan ziyade öğrenmeye açık tutumu sayesinde daha çok maceraya dönüştüğü görülmektedir.

Önyargılara maruz kalma: Şirketteki genç çalışanların yaşlılara yönelik ön yargılarını yansıtmaktadır. Mülakatı yapan genç kadın ona, kaç yılında mezun olduğunu soruyor. Ben, 1965 deyince "Bölümün neydi hatırlıyor musun?" demesi ön yargıya örnek olarak verilebilir. Ona ilk iş olarak kuru temizleme görevi vermeleri, annesini hatırlattığını söyleyerek patronu Jules'un onunla çalışmak istememesi ve ona verecek işinin olmadığını, sadece zorunlu olduğu için yanında tuttuğunu söylemesi ön yargılara örnektir.

Sosyo-ekonomik faktörler

Bu alt kategori altında, Eğitim (f=1), Maddi durum (f=1), Yaşanılan yer (f=1) ve Emeklilikteki meşguliyetler (f=11) kodları gözlenmiştir. İlk olarak, eğitimine ilişkin iş mülakatında Northwestern Üniversitesi'ne gittiğini ve 1965 yılında mezun olduğundan bahsetmiştir. Maddi durumuna ilişkin doğrudan bir örnek görülmesi de "Biriktirdiğim millerle dünyayı gezdim... Geri kalan günlerimi nasıl mı harcıyorum? Aklınıza ne gelirse, golf, kitaplar, filmler. Yoga yapmayı denedim, yemek yapmayı öğrendim." sözlerinden maddi açıdan sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır. Yaşanılan yer olarak metropolitan bir şehir olan New York'ta, Brooklyn'de yaşadığı ve orada yaşamaya devam etmek istediği görülmektedir. Emeklilikteki meşguliyetleri ise; Hobiler (f=5), Part time işler (f=3), ve Sosyal aktiviteler (f=3) olarak gözlenmiştir. İlk olarak, şirket için kendini anlattığı videoda Ben'in emekliliğe alışmak için birçok hobi edindiği anlaşılmaktadır. Örneğin "golf, kitaplar, filmler," diyerek edindiği hobileri anlatmıştır. Bununla birlikte emekliliğe alışmak ve can sıkıntısından kurtulmak için yaptıklarını anlatmıştır. "Bütün olayın sürekli hareket halinde olduğumun farkına vardım. Uyan, evden çık ve bir yerlere git neresi olursa. Böylece kendimi bir şeyin parçası gibi hissediyordum. Yağmur çamur fark etmeksizin 07.15'te Starbucks'taydım." diyerek can sıkıntısından ve emekliliğe uyum sağlamak amacıyla kendine uğraşlar bulduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, Stajyerlik programının onun emeklilikte yeni meşguliyeti olduğu görülmektedir. Marketten çıkarken "Yaşlılar stajyer

olun.” yazılı ilanı görmesi, işe başvurması ve başvurusunun kabul edilmesi part time iş koduna örnek olarak verilebilir. Sosyal aktiviteler, iş dışında nasıl zaman geçirdiği ile ilgilidir. Örneğin, ailesiyle zaman geçirmesi, cenazelere katılması, kız arkadaşı Fiona ile buluşması sosyal aktivitelere örnektir.

Ailesel faktörler

Bu alt kategori altında, Aile desteğinin eksikliği (f=1) ve Eşin kaybı (f=2) kodları gözlenmiştir. Aile desteğinin eksikliği, Ben’in tek oğlu olduğu, başka bir eyalette yaşadığı ve onunla çok az görüşebildiğine dair içeriklerde öne çıkmaktadır. Örneğin, oğlunun ailesi hakkında “Harikalar hepsini çok seviyorum ama gerçeği söylemek gerekirse onlara gereğinden fazla bel bağılıyorum.” demesi ailesinden göremediği ya da yeterli hissedemediği desteğe işaret etmektedir. Eşin kaybı ise “Karım vefat edeli üç buçuk yıl oldu. Onu akla gelebilecek her şekilde özleyorum.” demesinde öne çıkmaktadır.

Tartışma

Stajyer filminin, ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özellikleri açısından analiz edildiği bu çalışmada gelişimsel faktörler ve emeklilikte doyum ile ilişkili faktörler olmak üzere iki kategori öne çıkmıştır. Gelişimsel unsurlar; yaşam dönemi ile yaşam alanı ve rolleri alt kategorilerini içermiştir. Yaşam dönemi alt kategorisine bakıldığında, filmde geri çekilme ve mini döngüyü açıklayan içeriklerin yer aldığı görülmüştür. Geri çekilme yaşa bağlı olarak kişinin içinde bulunduğu dönemi ifade ederken, mini döngü dönemler arası geri dönüşleri ifade etmektedir (Super 1984). Filmin kahramanı Ben’in, yetmiş yaşında emekli biri olarak geri çekilme sürecini yaşarken, stajyerlik deneyimi ile birlikte yeniden araştırma, yerleşme, sürdürme ve geri çekilme dönemlerini içeren mini döngüyü deneyimlediği görülmektedir. Van Solinge ve Henkens (2008) de emekliliğin çok boyutlu bir gelişim dönemi olduğunu vurgulamışlardır. Benzer şekilde Van der Heijden ve arkadaşları (2008) günümüzde emekliliğe geçiş döneminin daha esnek olduğundan ve bu geçişin kişilere göre değişkenlik gösterdiğinden söz etmektedir. Ben’in mini döngüye geçişi ve yaşam doyumunu elde etmesi, iş yaşamına geri dönmeyen emeklilerin yaşam doyumlarını artırdığını gösteren araştırma bulgularını (Kim ve Feldman 2000, Dingemans ve Henkens 2019) desteklemektedir.

Filmde görülen gelişimsel unsurlardan diğeri ise yaşam alanı ve rolleridir. Yaşam alanları olarak iş ortamı ve ev ön plana çıkarken, yaşam rolleri olarak çalışan, ev işleri ve boş zaman rolleri ön plana çıkmaktadır. Çalışan rolünün emekliliğe doğru azaldığı (Super 1980) ve bireylerin emeklilikte işle ilgili aktiviteleri azalırken ev işlerine, televizyon izleme ve uyuma gibi aktivitelerine ayırdıkları zamanın arttığı bilinse de (Sprod ve ark. 2017), filmde çalışan rolünün diğer rollerine göre daha çok sergilendiği görülmektedir. Ancak, Ben’in, çalışma hayatına henüz dönmediği filmin başlarında ve emekliliğe geri döndüğü son sahnede boş zaman aktivitelerine daha fazla zaman ayırdığı, ayrıca Fiona ile yeni bir ilişkiye başlaması ile eş rolünün yeniden önem kazandığı söylenebilir. Bununla birlikte, daha öncesinde çoğunlukla kendi yaşatlarıyla gerçekleştirdiği bir arkadaş rolü varken, iş yaşamına dönmesiyle birlikte yaşa kendinden küçüklerle kurduğu arkadaşlıklarla bu rolün bilgi ve tecrübelerini de paylaşacak şekilde genişlediği görülmektedir. Bu durum, bilgi ve becerilerin aktarılmasının emekliliğin bir gelişim görevi olduğuna işaret eden araştırma bulgusu (Cook 2015) ile uyusmaktadır.

Emeklilikte doyumla ilişkili faktörler ise; en sık gözlenen en az gözlenenine doğru

bireysel, işle ilgili, sosyo-ekonomik ve ailesel faktörler olmuştur. İlk olarak bulgulara göre, en sık gözlenen bireysel faktör kişisel nitelikler olmuştur. İlgili alan yazında vurgulanan, sağlık (Şener ve ark. 2007, Heo ve Lee 2010), yaş (Borg ve ark. 2006, Stephan ve ark. 2011), beceriler (Cook 2015, Mokgolodi 2015) ve ihtiyaçlar (Houfort ve ark. 2015) gibi nitelikler, bu çalışma bulgularında da gözlenmiştir. Ben'in sağlığının ve yaşının çalışmasına engel oluşturmadığı, yaptığı işin ilgi, yetenek, değerler ve becerileri ile uyumlu olduğu ve psikolojik ihtiyaçlarını karşıladığı, bu nedenle de emekliliğe dair doyumunu desteklediği söylenebilir. Kişilik özellikleri ise kişisel nitelikler arasında ön plana çıkmıştır. Bu sonuç, kişiliğin emeklilerin yaşam doyumunu etkilediğini ortaya koyan araştırma bulguları ile uyumlu görülmektedir (Robinson ve ark. 2010, Maurer ve Chapman 2018). Ben'in stajyer olarak çalışma fırsatını değerlendirmesi, bir başka deyişle yeniliklere açık olması ve çevresiyle kurduğu yapıcı ve besleyici ilişkiler, yardımsever ve duyarlı oluşu gibi özellikleri düşünüldüğünde, proaktif kişilik özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, elde edilen bu bulgu, proaktif kişilik özelliğine (fırsatları değerlendirme, çevresiyle etkileşim içinde olma vb. özellikler) sahip olanların emeklilikte daha fazla doyum sağladığını gösteren araştırma sonucu (Maurer ve Chapman 2018) ile benzerlik göstermektedir. Bireysel faktörler altında emekliliği algılayış biçimi bir diğer kod olarak öne çıkmıştır. Nuttman-Shwartz (2004) tarafından yapılan bir çalışmada emeklilik öncesinde bireylerin emekliliği kriz ve belirsizlik olarak algıladığı, emekli olduktan sonra ise yaşamın bir parçası olarak algıladıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca emekliliği olumlu algılamının stres düzeyini azalttığı belirtilmiştir. İncelenen filmde, Ben'in çalışma yaşamına dönmesiyle birlikte emekliliği algılayışının daha olumlu olmaya başladığı görülmektedir. Bu durum Fouquereau ve arkadaşlarının (2005) ulaştıkları emekliliğe yönelik ilgi ve doyum arasında ilişki olduğunu gösteren araştırma bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Örneğin, emeklilikte kendi yaşamı üzerinde kontrol sağladığına ve zorluklarla baş edebildiğine inananların daha yüksek düzeyde doyum elde ettiği belirtilmektedir (Price ve Balaswamy 2009).

İkinci olarak işle ilgili faktörlere bakıldığında, filmdeki örnekler yeni bir işe başlamanın getirdiği sorunlara işaret etse de; filmin, iş yaşamına dönmenin katkılarını yönelik daha fazla içerik sunduğu görülmektedir. Bunlar arasında deneyimlerini paylaşma, yeni arkadaşlıklar edinme, başarılı hissetme olarak öne çıkmıştır. Maimaris ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan bir derlemede, çalışmanın yaşlıların ruhsal sağlığını olumlu etkilediği görülmüştür. Filmde, Ben'in çalışmadığı zamanlar sıkıldığı, çalışırken daha mutlu ve etkin olduğu anlaşılmaktadır. Ben'in patronu ve iş arkadaşlarıyla ilişkilerinde danışmanlık ve mentörlük rolü ön plana çıkmış; yaşarla ve işle ilgili birçok deneyimini gençlerle paylaşması hem gençlerin onun deneyimlerinden faydalanmasını hem de işinde başarılı olmasını sağlamıştır. Bu durum danışmanlık ve mentörlük gibi aktarılabılır becerileri kullanarak deneyimleri paylaşmanın yaşam doyumunu artırdığını gösteren araştırma bulguları ile örtüşmektedir (Spiegel ve Shultz 2003, Mokgolodi 2015). Öte yandan, filmde iş dünyasındaki yeniliklerin ortaya çıkardığı güçlükler ve ileri yaştaki çalışanlara ilişkin önyargılar da görülmektedir. İş yerinde yaşlılara karşı ön yargıların temelinde, yaşlıların gençlerden daha az üretken algılanması gibi kalıp yargılar bulunmaktadır (Van Dalen ve ark. 2010, Dordoni ve Argentero 2015). Filmdeki iş dünyasındaki yeniliklerin bir kısmı ise teknoloji kullanımı ile ilgidir. Bu durum yaşlı çalışanların daha az teknoloji kullandığı ve dolayısıyla yaşlıların iş yerinde dezavantajlı duruma düştüğünü ortaya koyan araştırma bulgusunu da (De Koning ve Gelderblom 2006) desteklemektedir. Dahası bilgisayar kullanımındaki zorlukların yaşlı çalışanları emekli olmaya zorlayan önemli bir

unsur olduğu bilinmektedir (Friedberg 2003). Filmde ise Ben'in teknoloji kullanımındaki yeniliklere ayak uydurduğu, bu durumun iş yerinde ilerlemesini engellemediği görülmektedir.

Üçüncü olarak, filmde, analizler sonucu sosyo-ekonomik faktörler elde edilmiştir. Sosyo-ekonomik faktörlerde ise emeklilikteki meşguliyetler kodu öne çıkmıştır. Ben'in emeklilikle birlikte yeni hobiler edindiği ve sosyal aktivitelere katıldığı görülmektedir. Bu alternatiflerin deneyimlenmesi, kişinin eğitimi ve finansal durumu ile de ilişkili olduğu için, bu bulgular sosyo-ekonomik faktörler arasında gösterilmiştir. Boş zaman aktiviteleri ileri yaştaki bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığına (Hunter ve ark. 2007, Pettican ve Prior 2011) ve yaşam doyumuna (Nimrod 2007) katkı sağlamaktadır. Ancak Ben'in çaba göstermesine rağmen emeklilik sürecine uyum sağlamakta güçlük yaşadığı söylenebilir. Bu durum Ben'in yaşamda amaç edinme, işe yarar ve başarılı hissetmeye ihtiyaç duymasıyla açıklanabilir. Emeklilikte işin kaybıyla birlikte amaçsızlık hissi ön plana çıkar, kişinin yeni bir kimlik edinmesi ve emekliliğe alışması beklenir (Jones ve ark. 2010, Hobbis ve ark. 2011). Filmde stajyer olarak işe başlaması Ben'in yeni bir kimlik edinmesine ve emekliliğe uyum sağlamasına yardımcı olmuştur.

Son olarak ailesel faktörlerde aile desteğinin eksikliği ve eşin kaybı kodları öne çıkmıştır. Film'de Ben'in tek oğlu olduğu, başka bir eyalette yaşadığı ve onunla çok görüşemediği anlaşılmaktadır. Ayrıca, başlarda eşinin kaybı ile ilgili sürecin emekliliğe alışmasını zorlaştırdığı, ancak iş yaşamına dönmesi ile birlikte hem yeni arkadaşlıklar ve yaşam rolleri edinmesi hem de yeniden romantik bir ilişki yaşamaya başlaması ile bunların telafi edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu durum aile bireyleri veya arkadaş kaynaklarından sosyal destek hissetmenin ileri yaş döneminde yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulgusunu desteklemektedir (Nguyen ve ark. 2014, Steffens ve ark. 2016).

Bu sunulan araştırmanın bulgularının benzeri amaçla yapılan önceki araştırmaların sonuçlarını desteklediği ve gelişim psikolojisi ve kariyer danışmanlığı alanındaki gelişimsel görüşlere de doğurgular sunduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Filmin kahramanı Brooklyn'de yaşayan, maddi durumu iyi ve gönüllü olarak iş yaşamına geri dönen biridir. Sosyo-ekonomik unsurların (Van Solinge ve Henkens 2008, Donaldson ve ark. 2010) ve demografik değişkenlerin (Wu ve ark. 2005) emeklilikte doyumu etkilediği düşünülürse, filmin içeriğinin bu açıdan sınırlı olduğu söylenebilir. Yaşlanma konusunda çalışmaları bulunan Fay Gordon isimli yazar, stajyer filminin de dâhil olduğu filmlerden yola çıkarak "Sinemada yaşlıların dinamik ve genç olarak sunulduğuna ve ülkedeki yaşlıların özelliklerini yansıtmadığına" yönelik eleştirilerde bulunmuştur (Aging in Film and TV 2020). Bu filmde de kahramanın yaşına rağmen oldukça dinamik ve enerjik olduğu, eğitim ve gelir seviyesinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma bulguları filmde sunulan ileri yaştaki bireyin özellikleri bakımından sınırlılıklar taşımaktadır. Bu doğrultuda, farklı sosyo ekonomik özelliklere sahip ve farklı çevrelerden gelen ileri yaştaki bireylerin gelişimsel süreçlerini konu edinen filmler sonraki çalışmalarda incelenebilir. Bu çalışmada, ileri yaştaki bireylerin gelişimlerine yönelik en kapsamlı ve doğru içerik sunan filmleri tespit etmek üzere oldukça titiz bir süreç yürütülmüş olmakla birlikte, zaman içinde yeni filmlerin yapılabileceği göz önünde bulundurulurken bu araştırma tekrar edilebilir. Bu bağlamda, ilerleyen dönemlerde hem Super'ın yaklaşımını daha iyi yansıtan hem de daha kapsamlı ve derin içerikler sunan filmler tekrar araştırılarak analiz edilebilir. Bununla birlikte cinsiyet emeklilikte doyumu etkileyen bir diğer değişkendir (Smith ve Moen 2004). Filmin kahramanının erkek olması nedeniyle, bu çalışma ileri yaştaki kadınların gelişimine yönelik

örnekler sunamamıştır. Bu bağlamda, emekli ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerden ileri yaştaki kadınların gelişimlerini açıklayan çalışmaların yapılması alanyazına önemli katkılar sunacaktır.

Sonuç

İleri yaştaki bireylerin gelişimsel özellikleri, değişen yaşam rolleri ve emeklilikteki doyum ile ilişkili faktörlere yönelik sonuçlar ortaya koyan bu çalışmanın gelecekte yapılacak teorik ve uygulamalı araştırmalara yönelik önemli doğurguları olduğu söylenebilir. İlk olarak, bu çalışmada incelenen filmde de görüldüğü üzere, emeklilikte kariyer gelişimi devam etmektedir (Harper ve Shofner 2004, Van der Heijden ve ark. 2008). Bu bağlamda, gelecek araştırmalarda farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ileri yaştaki bireylerin genel gelişimindeki ve kariyer gelişimindeki yaşam rolleri ve yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek değişimlerin incelenmesi önerilebilir. Emeklilikteki doyuma ilişkin unsurların ampirik olarak araştırılmasının özellikle kişilik özellikleri ile emeklilikteki doyum arasındaki ilişkilerin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bunların yanı sıra aile desteği olan ve olmayan, eş kaybı yaşayan ve yaşamayan ileri yaştaki bireylerin emeklilik doyumlarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmaların yapılması da önerilmektedir. Bu araştırma bulgularına da dayanacak şekilde, ileri yaştaki bireyler için psikolojik destek sağlamaya yönelik programlarının geliştirilmesi ve test edilmesine ihtiyaç vardır. İkinci olarak, araştırma sonucundan hareketle, ileri yaştaki bireylere sunulacak psikolojik danışma hizmetlerinde stajyer filminin izletilebileceği söylenebilir. Bu çalışmada ortaya konulan kategoriler ve kodlar üzerinden yapılandırılmış psikolojik destek programları geliştirilerek, özellikle emeklilik sürecine yeni geçmiş olan bireylerle uygulamalı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca, kendi kendine yardım sürecinin etkililiğini ortaya koyan çalışmalardan da hareketle (Cuijpers ve ark. 2010, Bolier ve ark. 2013) bu filmin, emeklilik sürecine geçecek olan ya da henüz geçmiş olan ileri yaştaki bireylere izletilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir. Öte yandan, bu film, ileri yaştaki bireylerin gelişimsel özelliklerinin ve ihtiyaçların anlaşılması için, ileri yaştaki bireylere psikolojik ya da sosyal destek sağlayan çalışanların eğitiminde kullanılabilir. Bununla birlikte, filmlerin psikolojik danışman eğitiminde de kullanılabileceği önerisinden (Koch ve Dollarhide 2000) yola çıkarak, bu araştırma bulgularında ortaya konan kodlar ileri yaştaki bireylerin gelişimlerini konu alan derslerde kullanılarak grup etkinlikleri geliştirilebilir. Örneğin film sınıfta izlenerek, filmde görülen emeklilik ve yaşlılığa ilişkin kodlar tartışılabilir. Bu bağlamda filmden yararlanılması, dersin içeriğini zenginleştirerek konunun anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Aging in Film and TV (2020) Aging in Film and TV: Writing the 'World as it Actually Is'. www.asaging.org/blog/aging-film-and-tv-writing-world-it-actually-is (Accessed 18.05.2020).
- Aldrich R (1962) (Yönetmen) What Ever Happened to Baby Jane? (Film).
- Arpacı F (2014) Emekli bireylerin emekliliğe uyum konusundaki görüşleri ve emekliliğin yaşamlarında meydana getirdiği değişikliklerin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 33:73-85.
- Beazperde (2020) Stajyer. www.beazperde.com/filmler/film-206217/ (Accessed 18.05.2020).
- Bolier L, Haverman M, Westerhof GJ, Riper H, Smit F, Bohlmeijer E (2013) Positive psychology interventions: a meta-analysis of randomized controlled studies. BMC Public Health, 13:119.

- Borg C, Hallberg IR, Blomqvist K (2006) Life satisfaction among older people (65+) with reduced self - care capacity: the relationship to social, health and financial aspects. *J Clin Nurs*, 15:607-618.
- Chen CP (2011) Life-career re-engagement: a new conceptual framework for counselling people in retirement transition-Part I. *Australian Journal of Career Development*, 20:25-31.
- Chen TY, Chang PL, Yeh CW (2004) A study of career needs, career development programs, job satisfaction and the turnover intentions of R&D personnel. *Career Development International*, 9:424-437.
- Chivers S (2006) Baby Jane grew up: the dramatic intersection of age with disability. *Can Rev Am Stud*, 36:211-228.
- Chivers S (2011) *The Silvering Screen: old Age and Disability in Cinema*. Canada, University of Toronto Press.
- Cook SL (2015) Redirection: An extension of career during retirement. *Gerontologist*, 55:360-373.
- Creswell JW (2013) *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Çeviri Ed. S Demir, M Bütün). Ankara, Siyasal.
- Cuijpers P, Donker T, Van Straten A, Li J, Andersson G (2010) Is guided self-help as effective as face-to-face psychotherapy for depression and anxiety disorders?: a systematic review and meta-analysis of comparative outcome studies. *Psychol Med*, 40:1943-195.
- Çakır Ö, Çınar E, Denizli U (2015) Emeklilik hazırlık programlarının, emeklilerin yaşam kalitelerini geliştirmedeki rolünün karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3:223-232.
- De Koning J, Gelderblom A (2006) ICT and older workers: no unwrinkled relationship. *Int J Manpow*. 27:467-490.
- Dingemans E, Henkens K (2019) Working after retirement and life satisfaction: cross-national comparative research in Europe. *Res Aging*, 41:648-669.
- Donaldson T, Earl JK, Muratore AM (2010) Extending the integrated model of retirement adjustment: incorporating mastery and retirement planning. *J Vocat Behav*, 77:279-289.
- Dordoni P, Argentero P (2015) When age stereotypes are employment barriers: a conceptual analysis and a literature review on older workers stereotypes. *Ageing Int*, 40:393-412.
- Fouquereau E, Fernandez A, Fonseca AM, Paul MC, Uotinen V (2005) Perceptions of and satisfaction with retirement: A comparison of six European Union countries. *Ageing Int*, 20:524.
- Friedberg L (2003) The impact of technological change on older workers: evidence from data on computer use. *ILR Review*, 56:511-529.
- Ginzberg E, Ginsburg SW, Axelrad S, Herma JL (1951) *Occupational Choice*. New York, MSS Educational Publishing Company.
- Günay G (2006) Bireylerin kişi ve aile olarak emekliliğe hazırlanmalarına ilişkin plan yapma durumlarının incelenmesi (Doktora tezi). Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Halleröd B, Örestig J, Stattin M (2013) Leaving the labour market: the impact of exit routes from employment to retirement on health and wellbeing in old age. *Eur J Ageing*, 10:25-35.
- Harper MC, Shoffner MF (2004) Counseling for continued career development after retirement: an application of the theory of work adjustment. *Career Dev Q*, 52:272-284.
- Hebert TP, Sergent D (2005) Using movies to guide: teachers and counselors collaborating to support gifted students. *Child Today*, 28:14-25.
- Heo J, Lee Y (2010) Serious leisure, health perception, dispositional optimism, and life satisfaction among senior games participants. *Educ Gerontol*, 36:112-126.
- Hobbis S, Thirlaway K, Sander L, Hendry L (2011) Retirement and lifestyle behaviours: A thematic analysis of a pilot study. *Health Psychology Update*, 20:2-8.
- Houffort N, Fernet C, Vallerand RJ, Laframboise A, Guay F, Koestner R (2015) The role of passion for work and need satisfaction in psychological adjustment to retirement. *J Vocat Behav*, 88:84-94.
- Hunter W, Wang WEI, Worsley A (2007) Retirement planning and expectations of Australian babyboomers: are they ready to retire?. *Ann N Y Acad Sci*, 1114:267-278.
- Jones IR, Leontowitsch M, Higgs P (2010) The experience of retirement in second modernity: generational habitus among retired senior managers. *Sociology*, 44:103-120.
- Kim S, Feldman DC (2000) Working in retirement: the antecedents of bridge employment and its consequences for quality of life in retirement. *Acad Manage J*, 43:1195-1210.

- Koch G, Dollarhide CT (2000) Using a popular film in counselor education: Good Will Hunting as a teaching tool. *Counselor Education and Supervision*, 39:203-210.
- Krumboltz JD (1993) Integrating career and personal counseling. *Career Dev Q*, 42:143-148.
- Kuruoğlu H, Salman S (2017) Medyada yaşlılık ve Türk sinemasında yaşlılık temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2:1-23.
- Liechty T, Genoe MR, Marston HR (2017) Physically active leisure and the transition to retirement: the value of context. *Annals of Leisure Research*, 20:23-38.
- Maimaris W, Hogan H, Lock K (2010) The impact of working beyond traditional retirement ages on mental health: implications for public health and welfare policy. *Public Health Rev*, 32:532.
- Maurer TJ, Chapman EF (2018) Relationship of proactive personality with life satisfaction during late career and early retirement. *J Career Dev*, 45:345-360.
- Merriam SB (2013) *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çeviri Ed. S Turan). Ankara, Nobel.
- Meyers N (2015) (Yönetmen). *The Intern* (Film).
- Mokgolodi HL (2015) *Harnessing experiential knowledge and skills of retired educators to inform career development programmes in Botswana* (Doctoral dissertation). Pretori, University of Pretoria.
- Nguyen S, Tirrito TS, Barkley WM (2014) Fear as a predictor of life satisfaction in retirement in Canada. *Educ Gerontol*, 40:102-122.
- Nimrod G (2007) Retirees' leisure: Activities, benefits, and their contribution to life satisfaction. *Leisure Studies*, 26:65-80.
- Nuttman-Shwartz O (2004) Like a high wave: adjustment to retirement. *Gerontologist*, 44:229-236.
- Patton MQ (2014) *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Çeviri Ed. M Bütün, SB Demir). Ankara, Pegem.
- Payne A (2002) (Yönetmen). *About Schmidt* (Film).
- Payne A (2017) (Yönetmen). *Downsizing* (Film).
- Pettican A, Prior S (2011) 'It's a new way of life': an exploration of the occupational transition of retirement. *Br J Occup Ther*, 74:12-19.
- Post C, Schneer JA, Reitman F, Ogilvie DT (2013) Pathways to retirement: a career stage analysis of retirement age expectations. *Human Relations*, 66:87-112.
- Price CA, Balaswamy S (2009) Beyond health and wealth: predictors of women's retirement satisfaction. *Int J Aging Hum Dev*, 68:195-214.
- Robinson OC, Demetre JD, Corney R (2010) Personality and retirement: exploring the links between the Big Five personality traits, reasons for retirement and the experience of being retired. *Pers Individ Dif*, 48:792-797.
- Smith DB, Moen P (2004) Retirement satisfaction for retirees and their spouses: do gender and the retirement decision-making process matter?. *J Fam Issues*, 25:262-285.
- Spiegel PE, Shultz KS (2003) The influence of preretirement planning and transferability of skills on naval officers' retirement satisfaction and adjustment. *Military Psychology*, 15:285-307.
- Sprod J, Olds T, Brown W, Burton N, Van Uffelen J, Ferrar K, Maher C (2017) Changes in use of time across retirement: a longitudinal study. *Maturitas*, 100:70-76.
- Steffens NK, Jetten J, Haslam C, Cruwys T, Haslam SA (2016) Multiple social identities enhance health post-retirement because they are a basis for giving social support. *Front Psychol*, 7:1519.
- Stephan Y, Caudroit J, Chalabaev A (2011) Subjective health and memory self-efficacy as mediators in the relation between subjective age and life satisfaction among older adults. *Aging Ment Health*, 15:428-436.
- Super DE (1975) Career education and career guidance for the life span and for life roles. *Journal of Career Education*, 2:27-42.
- Super DE (1980) A life-span, life-space approach to career development. *J Vocat Behav*, 16:282-298.
- Super DE (1984) Leisure: what it is and might be. *J Career Dev*, 11:71-80.
- Şahin H, Selvitopu A (2012) Öğretmenlerin emeklilik dönemine ve emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 11:1053-1065.
- Şener A, Terzioğlu RG, Karabulut E (2007) Life satisfaction and leisure activities during men's retirement: a Turkish sample. *Aging Ment Health*, 11:30-36.
- Tosti-Kharas J, Levinson J (2020) "Downsizing Is About Saving Yourself": The Paradoxical Nature of Work and Career Success in Downsizing. Washington DC, SAGE Business Cases.

- Van Dalen HP, Henkens K, Schippers J (2010) Productivity of older workers: perceptions of employers and employees. *Popul Dev Rev*, 36:309-330.
- Van der Heijden B, Schalk R, Van Veldhoven MJ (2008) Ageing and careers: European research on long - term career development and early retirement. *Career Development International*. 13:85-94.
- Van Solinge H, Henkens K (2008) Adjustment to and satisfaction with retirement: two of a kind?. *Psychol Aging*, 23:422.
- Vickers K (2007) Aging and the Media. *Calif J Health Promot*, 5:100-105.
- Wang M, Shultz KS (2010) Employee retirement: a review and recommendations for future investigation. *J Manage*, 36:172-206.
- Weiss RS (2005) Retirement, marriage, and social isolation. *Illn Crises Loss*, 13:75-84.
- Wu AM, Tang CS, Yan EC (2005) Post-retirement voluntary work and psychological functioning among older Chinese in Hong Kong. *J Cross Cult Gerontol*, 20: 27-45.
- Yıldırım A, Şimşek H (2016) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (9.Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yazarların Katkıları: Tüm yazarlar, her bir yazarın çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladığını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğunu kabul etmişlerdir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir

Authors Contributions: All authors attest that each author has made an important scientific contribution to the study and has assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.